

ר"ת
רמ"ג

אני יוסף העוד אבי חי (מה ג.)

במושב זקנים עה"ח תמה והלא כבר שאל להם השלום אזיכס וכו' יעו"ש בדבריו. וי"ל עפי"מ שציאר מכן הרי"ו ו"ל מה שאמר יהודה מה צלע כי נהרג את אחינו וכינוי את דמו (ב, כו) שאמר יהודה הכילד נוכל לכסות את דמו באופן שלא יודע ליעקב שאנחנו הרגנוהו והרי יחודע לו הדבר ע"י רוח הקודש, ע"כ השיאם לנו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל תהי בו, ואזי יצטער עליו יעקב כל הימים שלא ישכח מלבו כיון שגזירה על המת שמשתכח מן הלב אך לא החי ויחשב ציורם ולא תשרה עליו רוח הקודש שאין השכינה שורה ממון עננות וכדליתא בשבת דף ל' ב'. אולם אם נהרגהו הרי יצטער עליו י"ג חודש ולאחר מכן ישכח מלבו ושזר תשרה עליו רוח הקודש ואז ידע מי עשה הדבר, והאמת שהיתה זו ענה נכונה דלהלן (מה, ט) עה"פ וירא את העגלות וגו' ותחי רוח יעקב אזיכס, כחז רש"י ותחי רוח יעקב שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו, ומבואר דכל זמן זערו של יוסף אכן לא שרתה עליו רוח הקודש, עכ"ד. ולפי"ן נראה דמתחילה

שאל על שלומי ועכשיו שאל אם הי' שורה עליו רוח הקודש אם ויחי רוח יעקב.

והנה הציב הלוי מפרש דמה שאמר העוד אבי חי לא היה בגדר שאלה אלא בגדר תמיה היאך יכול לחיות מרוב זערו, ובדברים אלו טמון סתירה ויל כל טענותיו של יהודה, דכל טענותיו של יהודה היה מצערו של יעקב וא"כ הרי קשה עליהם מדוע לא חששו הם לצערו של אזיכס ומכרו ליוסף, ואם יכול לחיות בלא יוסף יכול לחיות בלא בנימין, והו' אחר שהגדילו לפניו גדול הרחמנות של אזיכס סידר להם מעשה עננים ונבהלו מחוכמתו יעו"ש בדבריו. ולפי המבואר נראה שיוסף אמר להם העוד אבי חי ברוח הקודש לרמוז להם שכל החשבון שלהם למקור את יוסף וצאופן שלא יודע ליעקב היתה במחשבה תחילה לצער את יעקב כל ימי חייו כדי שלא ישרה עליו רוח הקודש שאין השכינה שורה ממון עננות, כחז רש"י ותחי רוח יעקב שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו, ומבואר דכל זמן זערו של יוסף אכן לא שרתה עליו רוח הקודש, עכ"ד. ולפי"ן נראה דמתחילה

וא"כ איך עכשיו בוא לבקש מיוסף מחמת זערו של יעקב בהלקח את בנימין, ונבהלו מחוכמתו ולא יכלו לענות לו על תוכחתו כי הוא סתירה גלויה מעננים על עננים.

(2) אר"ת

ועתה לא אתם שלחתם אתי (מה, ח)

יוסף ניתחם לומר שאין לו טינה עליהם, שעצם ירידתו למצרים טובה גדולה היתה בזה לכלכל כל בני ביתו, ואף שנתכוונו לרעה לצערו ולהורגו, לא הוא צריך לדונם על מעשיהם, שאלה עניני שמיא.

למדנו מכאן יסוד ועיקר גדול היאך לנהוג, שלא די למחול לפוגע בו, אלא צריך להעניק לו הרגשה טובה, כאילו לא חטא מעולם כנגדו, וכמו ביוסף שהסביר שאלקים שלח אותם, ואין להם להתעצב או להרגיש עגמת נפש בלל.

והגאון רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל (משגיח דשיבת מיר) מוסיף בזה שאם חבירו שפגע בו רוצה לתרץ עצמו והוא עונה שאינו צריך להצטדק, הוא מונע ממנו הרגשה טובה שביקש סליחה, וחייב לשמוע לחברו כדי להנעים לו דהרגשה. ומביא יסוד לזה דברי המדרש רבה בפרשת תצוה (לו, ב) שהקב"ה אמר ויקחו אליך שמן זית זך, לא שצריך לכך רק שהאומות יראו את המקדש ויאמרו שישראל מאירים. משל לפיקח וסומא שהלכו בדרך, וכשנכנסו לבית אמר הפקח לסומא צא והדלק לי הנר שלא תהא מחזיק לי טובה, הפיקח הוא הקב"ה והסומא הם ישראל, אמר הקב"ה לישראל להאיר המקדש שיהיה להם הרגשה טובה שהם המאירים, ע"ש. וכיון שתכלית בריאת העולם להיטיב לאדם, מעניק לנו הקב"ה הזכות להודות ולשבח לה' ולברך על כל דבר ודבר שנגיגש כאלו אנו מגדלים אותו, וכמו שנא' תנו עוז לאלקים.

מו, ב ויאמר אלקים (לישראל) כמראית הלילה ויאמר יעקב יעקב.
 הגה אצל אברהם ויצחק לא מצאנו זה, רק ביעקב כאן, ובו יצא² היינו מפני שהיה מוכן לצאת לחוצה לארץ לגור, לכן בא אליו התגלות אלקית בלילה, להראות שאף בלילה, בחשכת הגלות, שורה שכינה בישראל, כמו שאמרו: "גלו לבבל, שכינה עמהם" (מגילה כט, א). ולזה אברהם תיקן תפילת שחרית, ויצחק מנחה, ויעקב ערבית³ — והם איברים נפדרים שהם קרבים בין ביום ובין בלילה (ברכות פרק א משנה א). והנה אמרו ז"ל שאין השכינה שורה בחו"ל רק למי שהיה רואה בארץ ישראל, כמו שאמרו על יחזקאל סוף מועד קטן (כה, א)⁴. לכן סוף עבודה, כמו הקטרת איברים — שכבר נשחט ונזרק ביום — נוהג אף בלילה, בינה זה! ולזה אמר:

יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלקי יעקב (תהלים כ, ב), שנגלה אליו בלילה, ודו"ק. ומזה⁵ יצא לנו מוסר השכל, שכאשר ישראל אוחזים אל הקבלה הנאותה, והולכים בדרכי ולמודי אבותיהם, הישראלי הוא גוי איתן⁶ עתיק יומין, אשר נגלו אליו האלקים בהיות המקדש על מכונו, או שורה השכינה עמהם גם בחוצה לארץ — גם "בלילה", אבל בזמן ששכחו ברית אבותיהם, ואינם הולכים בדרכיהם, או כשהם בפני עצמם, הלא "אין שכינה שורה בחו"ל"! ונסתלקה שכינה מהם, ונתונים למשיסה ולבו, כי אינו חושב עצמו לגוי עתיק — "שכבר ראה", "והיה דבר ה' אלי", ודו"ק.

(מו, ב) 1. ציון זה של נבואה "במראות הלילה". 2. כח יא: וישב במקום ההוא ויהלום... וייקץ יעקב משנתו. 3. בשני המקרים האלה. 4. כיון שיעקב הניח את היסוד של משכן השכינה בתוך עם ישראל אשילו בחוץ לארץ — בגלות. 5. חשכת הלילה, ותפילת ערבית מקבילה לאותו חלק של עבודת הקרבנות שניתן לעשותו אף בלילה. 6. "היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים" (יחזקאל א, א)... מאי "היה" — שהיה כבר (שהיה כבר בארץ ישראל, ששרתה עליו רוח הקודש — רש"י). 7. גם כן בוחן על יעקב למשוך את השכינה אל חו"ל גובע מכך שזכה לה כבר בארץ ישראל. נקודה זו באה לידי ביטוי אף בעבודת המקדש המקבילה לתפילה אותה תיקן יעקב אבינו. 8. וזכחו של "יעקב" מתאים ל"יום צרה", הוא תקופת הגלות. 9. שכוח עמידתם של בני יעקב בחשכת הגלות יונק מזה ששרתה עליהם שכינה בארץ ישראל, כלומר, באותה מידה והם רואים את עצמם המשך לאותה אומה שלפניהם היתה בארץ ישראל. 9. רבינו מפרש כי הכוונה היא למעשיו של שלמה המלך כמסופר במלכים א פרק 1

5) עין חכמה

ואיך¹ להקשות דאם כן יהיו יוצאי מצרים מותרים בקרוביהם, דהא קבלו עליהם את התורה (שמות כה, ו) ולא² נולדו כחיוב, ויהיו מותרים בקרוביהם³, אין זה קשיא, דהם הוכרחו לקבל, דהא כפה עליהם הר כגיגית כדלקמן (ש"ס שמות יט, י), ולא אמרינן בזה דהוי כקטן שנולד. דודאי מי שנתגייר מעצמו, כגון גוי, כיון דלא היה צריך לגייר והוא מגייר עצמו — הוי בריה אחרת לגמרי, אבל ישראל שיצאו ממצרים — כיון שהיו מחויבים לקבל את התורה, והיו מוכרחים לזה, אין זה קטן שנולד⁴. ותדע לך דאם לא כן יקשה לך דהא בודאי נתגייר⁵ כדמוכח בפרשת משפטים (שמות כה, ו), שהרי היו צריכים מילה וטבילה וקרבן (ש"ס, טו), ואפילו הכי אין להם דין כגר להיות מותר בעריות⁶.

ואפשר לחרץ עה"כ כי תולדות יעקב שהותר להם לישא אחותם⁷ הכל היה ברוח הקודש שהותר להם, מפני כי בני יעקב היו עם אחד בפני עצמו⁸ — הותר להם לישא ביחד, כדי שלא יהיו צריכין להיות מתחברים לעם אחר. והרי תמצא גבי אדם הראשון שהותר לו לישא את אחותו⁹, כדכתיב (מסל"ט, ג) "אמרתי עולם חסד יבנה", ואמרינן (מסל"ט, ז) "חסד עשה הקב"ה עם קין שהתיר לו אחותו, הכי נמי חסד עשה הקב"ה עם בני יעקב שהתיר להם [אחותם]. כי יעקב עם תולדותיו שוה לאדם [ותולדותיו]¹⁰, כי שאר האומות — אחר שאינם מזרע יעקב נחשבים כאילו אינם, ונשאר תולדות יעקב בלבד¹¹. כי אדם הוליד כלל בני אדם¹², ויעקב הוליד כלל ישראל הנקראים 'אדם', ואין אומה בעולם נקראים 'אדם' וזלת ישראל (וינמות סו, טו)¹³. וכל העולם נקראים 'בני אדם'¹⁴, וכל ישראל נקראים 'בני ישראל'¹⁵. לכך היה מותר לשמעון לישא אחותו לבדו¹⁶, כמו שנולדו עם בני אדם כל אחד תאומה¹⁷, כך היה עם בני יעקב נולדים תאומות (כ"ט, טו). והכל היה ברוח הקודש, כי יעקב שהיה יודע ברוח הקודש¹⁸ — ידע שמותר לשבטים אחותם, כמו שהיו יודעים לקיים התורה ברוח

a) זו דינה שנבעלה לבעני. כך סבר ר' חנינא בפרשת וישלח¹, שאין לומר כנענית ממש, אפשר כי אברהם ציוה שלא יקח בנו מבנות הכנעניים (לעיל כה, ג) ויעקב מניח את שמעון ליקח כנענית, אלא בן דינה². ואפילו...

b) אך קשה איך נשא את אחותו, ולעיל פירש רש"י בפרשת וירא (כ, יט) "גם אמנה בת אבי אך לא בת אמי" דמשמע אחותו מן האם אסורה³, ויש לומר דהך תנא⁴ סבירא ליה דאחותו מן האם אינה אסורה לו, וכך יש תנא כפרק ד' מיתות (פסל"ד, טו)⁵, ושם פירש רש"י דאותו תנא סבירא ליה דהא דקאמר אברהם "אמנה אחותי בת אבי ולא בת אמי" לא שאחותו בת אם אסורה, אלא דקושטא דמילתא קאמר שהיא אחותו מן האב ולא מן האם⁶. אבל עדיין קשה הרי האבות קיימו כל התורה⁷ וידעו אותה ברוח הקודש⁸, היו מקפידין שלא לישא כנעניות⁹ — ולא הקפידו על ערוה דהוא אסור מן התורה¹⁰, ויש מפרשים¹¹ כי שאני קודם מתן תורה מלאחר מתן תורה¹², כי כל האבות היו מקיימים את התורה כולה — אך צריכים היו לקבל עליהם את התורה כגרים שנתגיירו¹³, לכך היו כקטן שנולדו¹⁴, פירוש להך מילתא¹⁵ בלבד לענין קבלת התורה לא שייך בהם ענין אחוה שיהיו אחים לענין עריות¹⁶, שלא נולדו כחיוב המצוה אלא הם קבלו מאליהן, להך מילתא הוו כגרים שאין עריות בהם¹⁷, ולפיכך כל עריות שהן מן התורה שנתנה אחר כך — לא היה נוהג באבות; כגון יעקב נשא שתי אחיות¹⁸, ועמרם דודתו¹⁹, ויהודה היה מייבם את כלתו²⁰, אף על גב דמן התורה אסור, והם היו שומרים את התורה²¹, הרי אם מצד התורה אתה בא לאסור והם קבלו אותה עליהם — לא היו להם בזה קורבה, אבל קורבה מצד עצמם²² לא נחבטלה²³.

הקודש — יודעים גם כן להתיר ברוח הקודש, ואין זה סותר התורה, כי נותן התורה אוסר ונותן התורה מתיר, כמו שבארנו. וכן הטעם מה שנשא יעקב שתי אחיות, אף על גב שהאבות היו מקיימים את התורה, כי כמו שידע יעקב התורה ברוח הקודש כך היה יודע שיש לו לישא שתי אחיות, והם הגונים לו להעמיד י"ב שבטים עמודי עולם⁵⁷ מבי אחיות⁵⁸. ואין זה קשיא אם ידע זה יעקב ברוח הקודש⁵⁹, שהרי כל התולדות היו יודעים ברוח הקודש, כמו שפירש רש"י אצל "עתה ילוה לי איש" (לעיל כט, לד)⁶⁰, וגם זה⁶¹ היה ברוח הקודש.

ואין זה שלא שמר התורה, אך כי הפה שאסר הוא פה שהתיר (כמונוט ט), ומי שהיה מודיע להם התורה הודיע להם גם כן זה, והודיע ליעקב כי ראוי לו שישא שתי אחיות כמו שנאמר לו לאליהו להקריב בחוק⁶²...

אבל אני תמה על דברי הרמב"ן, שהקשה

הרמב"ן (לעיל טו, ה) דאין יהיו נוהגין היתר במה שקבל אברהם על עצמו — קשיא זאת אינו מכריח אותנו לומר שהיו כל ישראל שומרים את התורה אף מצות לא תעשה, ומה בכך שהיה אברהם שומר כל התורה — בשביל זה אין הכרח לומר כלל שהיו כלם חייבים, כי אין מצות התורה שוות בדבר זה; כי תמצא כי אברהם נתן לו ברית מילה (לעיל טו, י)⁶⁶, וליעקב — גיד הנשה (לעיל נג, נד)⁶⁷, כי המצוות — המקבלים מיוחדים בהם⁶⁸, ולפיכך אני אומר גם כן כמו שתמצא במצוות שנצטוו שלא היו הכל שווים, כך במצוות שלא נצטוו מפי השם אינם שווים הכל, כי אברהם בפרט היה מסוגל לכל המצוות⁶⁹, ויצחק למצוות שחיטה⁷⁰, ויעקב למצוות שכח⁷¹, שכאשר תבין תדע כי אלו מסוגלים לאלו מצוות בפרט⁷², לכך יש לומר כי לא קיימו מי שאינו מסוגל לכל המצור

7) רמב"ן טו, ה

את כל המצוות⁸⁰. ואפילו אם אחת אוימר מאחר שכל המצוות הם מצוות צדיקים וישרים וטובים — למה אין ראוי ומחוייב שיעשו הכל⁸¹, שהרי מי שאינו מחוייב בדבר כמו הסומא אליבא דרבי יהודה (גי' טו.) והנשים במצוות שהם פטורות⁸² — מצוה הוא דעבדי ומקבלים שכר⁸³, והו דוקא במצוות עשה דיש על זה שכר, אבל מצוות לא תעשה שאין קבול שכר על

מצות לא תעשה⁸⁴, ומאחר שלא נצטוו — למה יקיימו. וראיה לזה הגשים שהם פטורות מ"בל תטמאו" (ויקרא כב, ט)⁸⁵ ו"לא תשחית" (דברים טו, ט)⁸⁶ אם מקיימים המצוה אין להם שכר כלל על זה¹⁰⁰, והכי נמי למה להם להפריש עצמם מן דבר שאין אסור להם בזה. אבל מצות עשה יש לעשות ולקיים, כי זה הוא רצונו של מקום¹⁰¹, ויש קבול שכר על זה. ולכן תמצא תמיד במצות

עשה שהיו מקיימין, כגון שחיטה ושבת, אבל כמצוות לא תעשה אין הדבר כך, דלא מסתבר לאסור אחר שלא נצטוו, אלא אם אותו המקיים¹⁰² ראוי שהיה נוהר בהם¹⁰³.

והחילוק שיש בין עשה ובין לא תעשה ידוע לכל משכיל, כי מצוות עשה הוא קנין מעשה מפני שהיא קנין, אף על גב שלא מתחייב בה

— אם לא יעשה יהיה חסר המצוה שהיא קנין מעשה. אבל מצוות לא תעשה — שאין המצוה קנין המעשה, רק שישב ולא יעשה ואינו קונה שום דבר, ועיקר המצוה שלא יעבור רצון הבורא יתברך שאסר עליו, וכל זמן שלא אסר הקב"ה — אינו עובר רצון הבורא יתברך¹⁰⁴. ולפי דעתו אם מקיים לא תעשה שלא נצטווה עליו הוא גריעותא, שאין לאסור עצמו בדבר שלא אסר אותו התורה¹⁰⁵. וראיה לזה¹⁰⁷ שאמרו חכמים (נדרות יט.) לא ילך אדם בבית הקברות וציצית שלו נגרת על הקבר, דהוי לועג לרש¹⁰⁸. ואילו לענין כלאים אמרו חכמים (ספחים ט.) שמתוך לעשות מהם תכריכים, ולא הוי זה לועג לרש, אלא דשאני מצות לא תעשה¹⁰⁹ דאין לועג לרש כיון שלא נצטווה במצוות¹¹⁰, ואינו חסר קנין מצוה. אבל מצוות עשה¹¹¹ הוי לועג לרש אף על גב שהמת פטור מן המצוות — סוף סוף חסר לו קנין מצוה, ודבר זה עיקר¹¹². אף על גב שהתוספות

שלשים ושלש. ובפרטן אי אתה מוצא אלא שלשים ושתיים, אלא זו יוכבד שנולדה בכניסתן לעיר, שנאמר אשר ילדה אותה ללוי במצרים⁶⁵. לידתה במצרים ואין הורתה במצרים, זו היא שיטת רבותינו. ורבי אברהם השיב ואמר כי זה תמה, אם כן למה לא הזכיר הכתוב הפלא שנעשה עמה שהולידה משה והיא בת מאה ושלשים שנה⁶⁴. ולמה הזכיר דבר שרה שהיתה בת תשעים, ולא די לנו זה הצער עד שעשו הפייטנים פיוטים ביום שמחת תורה יוכבד אמי אחרי התנחמי⁶⁶. והנה היא בת מאתים וחמשים שנה וכי אחיה השילוני חיה כך וכך שנים דרך הגדה⁶⁷, או דברי יחיד, אלו דברינו. והנה פן יהיה חכם בעיניו⁶⁸ בסתירת דברי רבותינו, אני צריך לענות אליו ואומר כי על כל פנים יהיה בדבר יוכבד פלא גדול מן הנסים הנסתרים⁶⁹ שהם יסוד התורה⁷⁰. כי היא בת לוי עצמו לא מתיחסת אליו כמו שכתוב אשר ילדה אותה ללוי במצרים⁷¹, ועוד כתוב את יוכבד דודתו⁷². והנה אם נאמר כי הוליד אותה בבחרותו כאשר הוליד כל בניו והיתה לידתה אחר רדתו למצרים מעט, הנה היא בלדת משה וקנה מאד⁷³. כמנין שאמרו רבותינו, או קרוב לו. ואם נאמר שנולדה לו אחר שבתו במצרים ימים רבים, והנה נחשב שהוליד אותה אחר רדתו למצרים, חמשים ושלשים שנה, והוא יהיה בן מאה שנה כי ברדתו היה בן מ"ג שנים⁷⁴. והנה

6) פ

8)

9)

10)

11)

12)

13)

14)

וכתיב ואדני זקן ותהיה היא זקנה בלדת משה בת ע"ג. ואם נאחר עוד לידתה לסוף ימי לוי הנה יהיה פלא גדול משל אברהם. אבל אומר לך דבר שהוא אמת ובריי בתורה.

כי הנסים הנעשים על ידי נביא שיתנבא כן מתחלה או מלאך נגלה במלאכות השם יזכירם הכתוב. והנעשים מאליהן לעזור צדיק או להכרית רשע לא יזכירו בתורה או בנביאים. וזהו זהב רותח יוצק בפי החכם הזה ממה שהשיב על רבותינו בענין פינחס וזולתו במקומות הרבה. ולמה יזכירם הכתוב. כל יסודות התורה בנסים נסתרים הם. וטעם התורה אין בכל ענינו רק נסים לא טבע ומנהג. שהרי יעודי התורה כלם אותות ומופתים. כי לא יכרת וימות בטבע הבא על אחת מן העריות או האוכל חלב ולא יהיו השמים כברזל. בטבעם מפני זרענו בשנה השביעית.

ספ
16 אלהים
(אור 13)
הא
ה 78
א' ר

ו"יאסור יוסף מרכבתו ועל לקראת ישראל אביו גושנה. וירא אליו ויפול על צואריו עוד" (מו, כט). ומפרשי: "וירא אליו - יוסף נראה אל אביו". והנה דברי רש"י משוללי הבנה, ומה הוסיף כאן רש"י.

ונראה לומר, דהנה ליוסף היו שני דברים אותם רצה להגשים. הדבר הראשון הוא כמובן לראות את אביו אותו לא ראה זה עשרים ושנים שנה. והדבר השני הוא, להראות את עצמו לפני אביו, ברצונו לקיים מצות כיבוד אב וביודעו עד כמה אביו משתוקק לראות את בנו אהובו, רצה יוסף להראות את עצמו בפני אביו כדי לגרום נחת רוח לאביו.

זה שאומר כאן רש"י "וירא אליו", מבין שני הטעמים הכריע אצלו הטעם השני של כבוד אב, ולא את מאונו הוא רצה להגשים אלא את שאיפת אביו לראותו. וזה שעשה יוסף בהראות עצמו בפני אביו, לקיים מצות כיבוד אב.

זאת רואים אנו גם כשנשלח יוסף ע"י אביו, נאמר כד: "ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם. ויאמר לו הנני" (בראשית לו, יג). ומפרשי: "הנני - לשון ענוה וזריזות, נודרו למצות אביו, ואע"פ שהיה יודע באחיו ששונאין אותו". לאמור, היו לו ליוסף שתי מחשבות בענין השליחות, מחשבה פרטית האומרת לו בכל התוקף והעוז שלא לקיים את השליחות, מה גם שיכול היה למצוא היתרים רבים מדוע לא לקיים את שליחות אביו, הן מפני סכנת הדרך, הן מפני שנאת האחים, הן משום שאביו אמר לו "הלוא אחיך רועים בשכם" (בראשית לו, יג) ולבסוף התברר לו שהם נמצאים בדותן ולא בשכם, ולדותן אביו לא שלחו. ומכל מקום מתוך "ענוה וזריזות נודרו למצות אביו", כלומר, כיבוד האב הוא שהכריע בכל השיקולים, ושום שיקול אחר ויהא הנכון והצודק ביותר לא יכול היה להיות מכריע כנגד מצות כיבוד אב כפשוטה.

ולפי"ז תבואר קושיית ה"שפתי חכמים" שהקשה שם, מדוע כשהקב"ה קרא "אברהם אברהם" או "משה משה", שם לא פירש רש"י על תשובתם "הנני" כי זוהי לשון ענוה וזריזות. ולדברינו לא קשה, משום שאצל אברהם ומשה לא היה שום שיקול או סיבה שלא להתייצב מיד לקראת ה', וא"כ התשובה "הנני" אינה בהכרח לשון ענוה וזריזות. אבל אצל יוסף שהיה יכול בנקל להשתחרר מהשליחות מהטעמים הנזכרים, וכאשר מכל מקום השיקול העיקרי שהכריע אצלו היה ענין "כיבוד אב", הרי זה מוכיח בבירור על

ענוה וזריזות, על אי חיפוש תירוצים למה לא לקיים את שליחות אביו, אלא אדרבה, עשה זאת גם בזריזות ולא בעצלות, כי כך ציווה לו אביו.

16 א' ר

מד, יה: ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני.

הנה הנגינות על המלות האלה, הן "קדמא ואולא רביעי זרקא מונח סגול". ושמעתי בשם הגר"א ז"ל מווילנא הטעם על הנגינות האלה, משום דלמעלה בפרשת מקץ כתיב, שאמר יהודה ליעקב אביו אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים (מג ט). ואיתא במדרש מובא ברש"י ז"ל, "וחטאתי לך כל הימים, לעולם הבא".

וזהו שמרומז בהנגינות האלה, "קדמא ואולא רביעי", רצה לומר, למה שקדם ואול ליוסף, הרביעי לבנים שהוא יהודה. דהרי סדר תולדותן הוא, ראובן, שמעון, לוי, יהודה. ולכאורה הוי ליה לראובן ליכנס בעוכי הקורה עבור בנימין, שהוא הבכור, ולא יהודה שהוא רביעי לבנים. ומפרש, משום ד"זרקא מונח סגול", רצה לומר, דזרק את עצמו מלהיות מונח בתוך עם סגולה, שפסק אח עצמו מעולם הבא, אם לא יביאהו אל אביו כנ"ל, לכן נכנס הוא בעוכי הקורה ולא אחר.

י' קהלת יצחק' על התורה, מרבי יצחק ב"ר ניסן מווילנא, ווילנא תרנ"ז: אוצר התורה, לרבי בן ציון אלפס, ווילנא תרע"א

11

ש' אורח אורח כ

וביאור דבריו הק' הם עפ"י האמור, שאם בא לפני המעשה נביא או מלאך ובישר את בוא הנס, אז נשמע דבר ד' נקי מכל רבב ועפר, והכל רואים בבירור את

הנס ללא תערובת של טבע, אך נס שלא נתבשר ע"י נביא או מלאך דוגמת הנס של יוכבד, לא נכתב בתורה, כי הוא מעורב בק"נ טעמים של עפר וחומר, "נס" כזה אינו תורה.

הצלת ישיבת מיר מתוך השואה האיומה, היתה בודאי על ידי ניסים גלויים, כידוע, ואילו היה נשלח מלאך מן השמים לבשר על כך, היו הנסים בחינה של התגלות השכינה ממש. אבל מאחר שלא היה מלאך, היה חול רב זרוי על העינים בכך שראו כל מיני טבעים כ"קונסול" ו"ויזות" וכדו'. ואף כי ברור שלא היו הטבעים הללו אלא אחיזת עינים, בכל זאת היה דבר ד' מכוסה בעפר הטבע.

|| כמו כן, כל מה שאירע לנו בארה"ק במלחמה האחרונה, "אז נבהלו אלופי אדום" "תפול עליהם אימתה ופחד" כולו נס היה, וכל הטבעיים שמסביב - אזורונים וטנקים לא היו אלא כדי לכסות את עינינו מלראות את נסי ד' הגלויים, וחושך אפך את דבר ד' וכבודו ית'.